

Öğretmen Adaylarının Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Kitaplarını Değerlendirme Ölçütleri

Gülden TÜM*

Özet

Ders araç ve gereçlerinin öğretim programları ve öğrenci ihtiyaçlarıyla yakından ilgili olması ve dil yapıları açısından da öğrenci düzeylerini göz önüne alacak ölçütlere sahip olması büyük bir önem arz etmektedir (Cunningsworth, 1995). Bu güne kadar yabancı dil Türkçe (YDT) ders araç ve gereçleriyle ilgili dil-kültür etkileşimi, dil öğretimi, ders araç ve gereçlerinin ölçme ve değerlendirilmesi, dilin tarihçesi gibi çalışmalar yapılmış olmasına rağmen öğretmen adaylarının YDT kitaplarının kullanımına yönelik yaklaşımları konusunda çalışmalar yapılmamıştır. Günümüzde YDT öğretmen adaylarının ders kitaplarının gelecekteki kullanıcıları olması ve izlenimci görüşleri bu alana önemli katkılar sunacaktır. Ancak, öğretmenlerin çoğunluğu ders kitapları seçme ve değerlendirme konusunda yeterli eğitimi almamışlardır (Grainger, 2001; Akt. Valerio, 2003). Bu yüzden, bu kitapları kullanacak öğretmen adaylarının *bireysel yeterlilik, konu yeterliliği ve öğretme yeterliliği* ve diğer kitapların yeterliliği, öğrenilebilirlik, kullanım kolaylığı, kültürel içerik, iletişimsel etkileşimin uygunluğu ve dil kullanımı ile öğretim yöntemlerini objektif olarak değerlendirme ölçütlerinin farkında olup olmadıklarını ortaya koymak; bu kitapların nasıl değerlendirildiğini görmek (Hus, 2013); öğretmen yetiştirme programlarına dikkat çekmek adına bu tür çalışmalara gereksinim vardır.

Bu çalışmada, Türkiye’de Eğitim Fakültesi İngilizce Bölümünde *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı, Yabancı Dil Öğretiminde Materyal İnceleme ve Geliştirme* ile *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi I ve II* derslerini alan öğrencilerin YDT ders kitaplarını incelerken hangi ölçütlerden yararlandığı, kitaba bakış açıları ve değerlendirmelerinde hangi ölçütleri kullandıkları sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Yabancı dil Türkçe kitapları, materyal değerlendirme ölçütleri, öğretmen adayları.

Evaluation Criteria of Prospective Teachers for Coursebook Teaching Turkish as a Foreign Language

Abstract

It is very important for course books to include criteria considering learners level in terms of language structure and curriculum (Cunningsworth, 1995). Up to date, there have been several studies about course books teaching Turkish as a foreign language but not about attitudes of prospective teachers in this field. Nowadays, instructors utilizing course books and their contribution are very important. However, instructors, unfortunately, have not taken deep instruction about evaluating and adapting materials (Grainger, 2001). Therefore, it is necessary to carry out research on drawing awareness of instructors towards *individual competence, theme competence, teaching competence* and efficiency of books, learnability, usability, cultural content, convenience of cultural communication and finally language usage (Hus, 2013); and to teacher training curriculum. In this study, the views and evaluation criteria of prospective teachers taking lectures of *Instructional Technology and Material Design and Material Evaluation, Development in Foreign language, Teaching Turkish as a Foreign Language I and II* are presented.

Key words: Course boks teaching Turkish as a foreign language, material evaluation criteria, prospective teachers.

* Yrd. Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İngiliz Dili ve Eğitimi ABD. Adana. E-posta: gulentum@gmail.com

Giriş

Türkiye’de son yıllarda eğitim fakültelerindeki öğretmen yetiştirme programlarında benimsenen temel temalardan birisi de teorik bilgilerle okul uygulamalarını bilgi çağına uygun toplumlar yetiştirmek üzere zenginleştirmektir. Okul uygulamalarını geliştirmekteki en önemli etkenlerden birisi de öğretmenlerin öğrencilerinin öğrenim kazanımlarını aktif hale getirmeleri için öğretim araç ve gereçlerinden yararlanmalarıdır (Yelken, 2009: 85). Eğitimin niteliğini artırmada önemli bir öge olan öğretim araç ve gereçleri, bazı araştırmacılarca öğretmenler için müfredat, müfredatın içeriği ve metotlarıyla ilgili yazılı kaynaklar (Oliveria, 1999; Akt. Ulusoy, 2006), öğretme-öğrenme sürecinde öğrenmeyi kolaylaştırıp daha kalıcı ve verimli bir öğretim yapmayı sağlayan yazılı kaynaklar (Gündüz ve Odabaşı, 2004), birbirleriyle tutarlı içeriğin sunulmasına imkan veren kaynaklar (Yalın, 2010) ya da öğrenme-öğretme sürecini daha ilgi çekici hale getiren kaynaklar (Duman, 2013: 4) olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, bir ulusun veya toplumun geleceğini şekillendiren öğretmen adaylarının öğretim materyallerini doğru ve sağlıklı değerlendirme beceri ve niteliklerini kazanmaları büyük önem taşımaktadır. Öğretmenlerin taşınması gereken nitelikleri McNair ve Galanouli (2002) *bireysel yeterlilik, konu yeterliliği ve öğretme yeterliliği* olarak gruplandırmaktadır (Akt. Gündüz ve Odabaşı, 2004: 45). Hiç şüphesiz öğretmen yetiştirme programlarında bu niteliklere sahip bireylerin eğitime kazandırılmasıyla toplumun daha ileri düzeye ulaşması önemli ölçüde sağlanacaktır. Eğitimin her alanında olduğu gibi yabancı dil Türkçe (YDT) öğretim materyalleri kullanımı açısından ele alındığında bu üç yeterlilik, önemli bir kaynak olması ve müfredat içinde rol olması bakımından önem kazanacaktır (Özdemir, 2013:2049). Bazı araştırmacılara göre bu kaynak kitaplar öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap veremediği şeklinde yorumlanırken bazılarının göre ise dil öğretiminde hem öğretmen hem de öğrenci kazanımları açısından olumlu ve gerçek araçlar olarak rol üstlenmektedirler (Henriques, 2009; Özdemir, 2013). Benzer görüşler yabancı dil kitaplarının birçoğu için dilbilimciler ve araştırmacılar tarafından yapılan araştırmalarda da dile getirilmektedir. Örneğin, Soozandehfar ve Sahragard, (2011) yaptığı araştırmada aşağıdaki noktalara ve çalışmalara değinmiştir:

- ders kitaplarının seviye düzeyine göre zorluk göstermesi (Soozandehfar ve Sahragard, 2011),
- müfredatın içeriğine yönelik objektif ölçeklere ihtiyaç duyulması (Khalid, 2010)
- kaynakların farklı temalara dayalı kelime öğretimi üzerine odaklanması (Hamiloğlu ve Karlıova, 2009),
- kaynakların pragmatik bilgiyi sunmada yetersiz kalması (Vellenga, 2004),
- kaynakların sınava yönelik olmasında daha çok görev üstlenmesi (Morgan, 2003).

Yukarıdaki tüm bu değerlendirmelere rağmen Türkiye’de YDT kitapları yeterli ölçüde bulunmamaktadır (Ülker, 2007) ve özellikle bu alanda bu tür araştırmalardan bahsetmek oldukça

zordur. Zira, Duman (2013) ders materyallerinin hazırlanmasının ayrı bir uzmanlık alanı istediğini vurgulamaktadır. Özdemir (2013) ise Türkiye’de yabancı dil Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarının sınıftaki rolü konusunda Türkiye’de yeterli çalışma yapılmadığını dile getirmekte, sınıfta kullanılan kitapların öğretmenin deneyimine göre kullanılır ya da kullanılmaz olduğunu belirtmekte ve deneyimli öğretmenlerin bilgiyi nereden ve nasıl bulup kullanacaklarını bildikleri gibi bizzat materyalleri de oluşturabildiklerini ifade etmektedir (s. 2051). Karşıt görüş benimseyen öğretmenler de ders kitaplarını müfredat açısından ideal kaynak olarak kabul eder ve kullanırlar. Ancak Özdemir (2013) kitap kullanımında öğretmen deneyiminin önemli olmasına rağmen kullanılan materyalin kaliteli ve özgün olmasının da müfredat dışında öğrencinin karşılaşacağı problemlerin üstesinden gelmesine yardımcı olacağını ve zengin kültürümüzün aktarılmasının kolaylaşacağını vurgulamaktadır. Bu konudaki en etkili görüşü ise deneyimsiz öğretmenlerin yabancılara Türkçe öğretimi ders müfredatının içeriğini tanımaları olarak belirtmektedir. Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) tarafından hazırlanan ve Eğitim Fakültelerinin İngilizce Bölümünde 3 saatlik zorunlu ders olarak konulan Yabancı Dil Öğretiminde Materyal İnceleme ve Geliştirme dersinin (VII Yarıyıl, 3 0 3) içeriği incelendiğinde:

İDÖ ders gereçleri tasarımı teori ve ilkeleri (örn.: gereç seçimi, uyarlanması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi) ve ders kitabı kullanımına taraf ve karşıt olan temel görüşler; yöntem, ideoloji ve ders kitabı yazarının arasındaki ilişki; ders gereçlerinin seçimi ile ilgili format: öğrencinin dil yeterliliği, öğrenilebilirlik, kullanım kolaylığı, kültürel içerik, iletişimsel etkileşimin uygunluğu ve dil kullanımı, öğrencilerin birbirleriyle ve öğretmenle etkileşimde bulunmasına yardımcı olan bütüncü bazlı otantik, gerçek dünya bağlamında konuşlanmış gereçler; dil öğretimi için gereç uyarlanması ve geliştirilmesi, belirli öğrenme ihtiyaçlarına ve öğretim ortamlarına göre ders kitabı gereçlerinin uyarlanması, öğretmen adaylarının kendi öğretme gereçlerini ve yardımcı gereçleri uygun yöntemle, öğrenci seviyesine, ihtiyaçlarına ve mevcut okul ortamına göre tasarlamaları; gereç değerlendirmesi, ders kitabının İDÖ sınıf ortamında kullanımı ile ilgili dil gereçleri ve ders kitabı değerlendirme kriterleri ve gereç tasarımı üzerine güncel İDE yöntemleri.¹

YÖK programındaki Yabancı Dil Öğretiminde Materyal İnceleme ve Geliştirme dersinin içeriğinde de belirtildiği gibi ders araç ve gereçleri, öğretmenlerin belirlenen ölçütlere göre kullandıkları ve değerlendirdikleri araçlardır. Bir ülkenin gelişebilmesi için nitelikli yetişmiş insan gücüne gereksinim vardır ve bunu sağlamanın yolu da teorik olarak alınmış olan derslerin plan ve yorumunu yapabilen bireylerin yetiştirilmesidir. Özellikle bu dersi almış olan öğretmen adaylarından materyalleri değerlendirirken anlamlılık, basitten zora, çok örneklik, görelilik, seçicilik, birleştiricilik, algıda değişmezlik, derinlik, hedef-davranış ve öğrenciye uygunluk gibi bazı ilkeleri (Demirel, Altun vd., 2011; Yaylacı ve Yaylacı, 2013: akt. Duman, (2013) göz önüne almaları ve Cunninghamstworth (1995) ölçeğinde

¹ http://www.yok.gov.tr/documents/10279/49665/ingilizce_ogretmenligi.pdf/20a01aab-7720-43e0-8215-749d3f5f8838
E.T. 15 Haziran, 2013

Öğretmen Adaylarının Yabancı Dil Türkçe Kitaplarını Değerlendirme Ölçütleri

de vurgulandığı gibi dil yeterliliği, öğrenilebilirlik, kullanım kolaylığı, kültürel içerik, iletişimsel etkileşimin uygunluğu ve dil kullanımı ile öğretim yöntemlerini objektif olarak değerlendirmeleri beklenmektedir.

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de bir Eğitim Fakültesinde İngilizce Bölümünde *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı; Yabancı Dil Öğretiminde Materyal İnceleme ve Geliştirme; Özel Öğretim Yöntemleri; Ölçme ve Değerlendirme* ile *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi I ve II* derslerini alan son sınıf öğrencilerinin YDT ders kitaplarını incelerken hangi değerlendirme ölçütlerinden yararlandıklarını bulmak ve öğretmen yetiştirme programlarının bu alandaki yeterliliğini yeniden gözden geçirmektir.

Yöntem

Örneklem

Bu çalışmanın örneğini, Türkiye’de bir eğitim fakültesinin İngilizce öğretmenliği bölümünde *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi I ve II* derslerini alan son sınıf öğrencileri (N.158) oluşturmaktadır.

Veri Toplama araçları

Ankara Üniversitesi TÖMER Yeni Hitit 1 kitabının (A1-A2) *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi II* dersinin izlencesinde var olan ders araç ve gereçlerinin değerlendirilmesi kısmının sınıf ortamında sunumlarla değerlendirilmesiyle elde edilen veriler nitel ve nicel olarak analiz edilmiştir.

Sunumlar

Sunumlar İngilizce öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin oluşturduğu 6 gruptan rastgele oluşturulan iki grup (A Grubu ve B Grubu) ve yöntemle gerçekleştirilmiştir: A Grubu (4 sınıf N. 86) Yeni Hitit 1 ders kitabından rastgele seçilen bir sayfanın sınıf ortamında değerlendirilmesi gerçekleştirirken, B Grubu (3 sınıf N. 72) kitaptan bir ünitenin sınıf ortamında değerlendirilmesini gerçekleştirmiştir. Sunumu gerçekleştiren A Grubu öğrencileri (N. 86) TYD dersinde sınıftaki diğer öğrencilerin ve araştırmacının huzurunda rastgele seçmiş ve üzerinde çalışmış oldukları Yeni Hitit 1 kitabından bir sayfayı (projektör ile ekrana/duvara yansıtarak) kendi değerlendirme ölçütlerine göre sunmuşlardır. B Grubu öğrencileri (N. 72) ise rastgele seçmiş ve üzerinde çalışmış oldukları Yeni Hitit 1 kitabından bir üniteyi (projektör ile ekrana/duvara yansıtarak) kendi değerlendirme ölçütlerine göre sunmuşlardır. Ders sunumu iki hafta boyunca devam etmiştir (her hafta 2 ders saati ve yaklaşık 13 öğrenci ile). Öğrenciler bir dönem önce *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi I* ile *Yabancı Dil Öğretiminde Materyal İnceleme ve Geliştirme* dersi aldıkları ve Cunnigstworth ölçütlerini 14 haftalık ders izlencesinde yabancı dil İngilizce kitapları üzerine değerlendirme ve uygulama yaptıkları için sunu

başında, esnasında ya da sunu sonunda öğretmen tarafından sözel geri bildirim yapılmamış ve diğer öğrencilerin de sunulan sayfa üzerine görüş bildirmemeleri istenmiştir. Amaç, öğrencilerin daha önceden hazırladıkları değerlendirme ile ilgili diğer öğrencilerin görüş ve önerilerinden etkilenmemelerini sağlamak ve doğrudan kendi öz görüşlerine ulaşmaktır.

Verilerin Analizi

Öğrenciler *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi II* dersinde Yeni Hitit 1 ders kitabıyla ilgili sunularını gerçekleştirirken Cunningsworth (1995:3) ölçeğinden yararlanılmıştır. Bu ölçek, (1.Tasarı ve organizasyon, 2.Dilbilgisi, 3. Beceriler, 4.Metot ve 5.Tema) kontrol listesi ile kayıt tablosu haline dönüştürülmüştür (Bkz. Ek 1). Kayıt tablosunda öğrencilerin değerlendirme yaparken ifade ettikleri tüm söylemler yazılı ve sesli olarak kaydedilmiş, biçim ve içerik olarak gruplandırılarak kontrol listesi halinde dikkate alınmıştır:

- *Biçim*: Temanın sunuluşu, temanın uzunluğu, görseller, alıştırmalar, dil yapılarının sunumu, dört becerinin ünite içindeki dağılımı, mevcut olan metotlar.
- *İçerik*: Temanın etkinliklerle orantılı sunumu ve ilginçliği (anlamlılık, algıda değişmezlik ve derinlik), görsellerin temaya uygunluğu (öğrenciye uygunluk ve görelilik), kullanılan dilin özelliği ve seviyeye uygunluğu, alıştırmaların çeşitliliği (çok örneklilik) ve öğrenci seviyesine uygunluğu (basitten zora sıralanması), dört becerinin dersin amacına ve izlencesine uygunluğu (hedef-davranış), dört becerinin birbiriyle ilintisi (anlamlılık ve tutarlılık), kullanılan metotların çeşitliliği (uygunluk, birleştiricilik, görelilik ve tamamlama), bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulması (hedef-davranış) (Duman, 2013).

2 hafta süren A Grubu ve B Grubu öğrenci sunularının (N.168) bitmesini müteakiben *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi II* dersinde daha önce incelenen ve sunulan tüm bu sayfalar yeniden gözden geçirilerek gerek öğretmen gerekse diğer öğrenciler tarafından geribildirimde bulunulmuştur. Böylece, kayıt tablosu ve kontrol listesinden öğrencilerin kendi öz değerlendirmeleri hatırlatılarak karşılıklı görüş alışverişi yapılmış ve öğrencilerle fikir birliğine varılarak Cunningsworth ölçeği hatırlatılarak değerlendirilen her sayfa ve etkinlik konusunda tarafsız bir yargıya varmaları sağlanmıştır. Diğer bir anlatımla, analizlerde öğrencilerin ilk dönütleri betimleyici ve nicel olarak sınıfta diğer öğrencilerle birlikte yeniden çözümlenmiştir. Ancak bu çalışmada öğrencilerin ilk sundukları kendi öz görüşlerinden elde edilen bulgular aşağıdaki tablo ve analizlerle sunulmuştur.

Öğretmen Adaylarının Yabancı Dil Türkçe Kitaplarını Değerlendirme Ölçütleri

Bulgular

Dil öğretim yöntemleri, kitap değerlendirme ve inceleme alanlarında değişik dersler alan bu çalışmanın katılımcıları, son sınıfta olmaları dolayısıyla okullardaki staj programlarına devam ederek buldukları okullarda öğretmenleri gözlemleyebilmekte ve almış oldukları teorik dersleri uygulama şansı bulmaktadır. Aşağıdaki tabloda da gösterildiği gibi bazı öğrenciler (normal öğretim ve ikili öğretim) dersanelerde kısmi zamanlı olarak çalışmakta ya da özel ders vermektedir.

Tablo 1. Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği son sınıf öğrenci profili

Öğretmen adayları	Dersler	Dersin dönemi (Yarıyıl)
Özel Öğretim Yöntemleri I (Mikro Ders Anlatımı)	Alınan	IV.
Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı	Alınan	IV.
Dil Becerilerinin Öğretimi I	Alınan	IV.
Dil Öğretim Yöntemleri	Alınan	V.
Sınıf Yönetimi	Alınan	V.
Özel Öğretim Yöntemleri II (Makro Ders Anlatımı)	Alınan	V.
Ölçme ve Değerlendirme	Alınan	VI.
Dil Becerilerinin Öğretimi II	Alınan	VI.
Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi I	Alınan	VII.
Yabancı Dil Öğretiminde Materyal İnceleme ve Geliştirme	Alınan	VII.
Okul Deneyimi	Alınan	VII.
Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi II	Alınmakta olan ders	VIII.
Öğretmenlik Uygulaması	Alınmakta olan ders	VIII.
Öğretmenlik Uygulaması Değerlendirmesi	Alınmakta olan ders	VIII.
Yabancı Dil Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme	Alınmakta olan ders	VIII.
Ek / Kısmi Zamanlı Çalışma (Dershane / Özel Ders)	Kısmen	

Tablo 1 öğrencilerin ders araç ve gereçlerine karşı gerek teorik gerekse uygulama olarak belirli bir birikimleri olduğunu göstermektedir. Başka bir anlatımla, Eğitim Fakültelerinin nitelikli öğretmen eğitimi programlarındaki derslerin öğretmen adaylarının, McNair ve Galanouli (2002: akt Gündüz ve Odabaşı, 2004:45) tarafından sınıflandırılan *Bireysel Yeterlilik, Konu Yeterliliği ve Öğretmen Yeterliliği* konusunda nitelikli olarak mezun olabileceklerini ortaya koymaktadır. Aşağıdaki tablo ise A Grubu öğrencilerin (N. 86) Yeni Hitit 1 kitabından rastgele seçmiş ve sunmuş oldukları sayfaların hangi ölçütlerle değerlendirdiklerini göstermektedir.

Tablo 2. A Grubunun biçimsel değerlendirme ölçütleri

Değerlendirme Ölçütleri	Kontrol Listesi (Ölçütler)	(N.86)	(%)
Biçim	Yönerge (var/yok)	33	38,37
	Yönerge (eksik/yetersiz/kısa)	29	33,72
	Görsel	73	84,88
Dilbilgisi	Dilbilgisi (biçim/sunuş)	18	20,93
	Seviye	21	24,41
	Alıştırma (biçimleri / sayıları)	30	34,88
Beceriler	Dinleme (biçim)	23	26,74
	Okuma (biçim)	20	23,25
	Konuşma (biçim)	09	10,46
	Yazma (biçim)	15	17,44

Tablo 2 incelendiğinde, öğretmen adaylarının Yeni Hitit 1 kitabını biçimsel olarak değerlendirdikleri bölümlerde birçok ders almalarına ve uygulama yapmalarına rağmen değerlendirme konusunda sınırlı kaldıkları görülmektedir. Bir başka deyişle, kitap ile ilgili pek çok açıdan değerlendirme yapabilecek olmalarına rağmen, en çok yorum yaptıkları ölçütün kitapta yer alan tablo, grafik, fotoğraf ve çizimler gibi görseller olduğu ortaya çıkmıştır (%84.88). Aşağıda öğrenciler tarafından kitaptan rastgele alınarak sınıfta sunulan görsellerle ilgili olarak katılımcıların “Resimler oldukça etkili (Resim 1). Görseller pekiştirici bir etkinlik (Resim 2). Tablolarda farklı renkler kullanılmış (Resim 2). Tablolar karmaşık (Resim 2). Tablodaki sütunlar ve ekler eşleşmiyor (Resim 2). Bazı görseller çok karışık ve yabancı kültürden örnekler verilmiş (Resim 3). Bazı sayfalarda resim ya da fotoğraf yok. Sayfadaki resimler çok büyük, metinler ise küçük harflerle verilmiş (Resim 4).” şeklinde ifadeler kullandıkları görülmektedir.

Resim 1

17. Tabloya bakalım, yapıtlayalım

KAT	Sıra No	Öğretmen	Öğrenci
6. KAT	Sıra No: 19, 20, 21, 22, 23		
5. KAT	Sıra No: 12, 14, 15, 16, 17		
4. KAT	Sıra No: 10, 11, 13	Katılımcı	
3. KAT	Sıra No: 5, 6, 7, 8	Fotoğraf	
2. KAT	Sıra No: 1, 2, 3, 4	Öğrenci	
1. KAT	Sıra No: 1	Öğretmen	

Sıra No	Öğretmen	Öğrenci
1.	Küçük fotoğraflar kullanıldı mı?	Hayır, büyük fotoğraflar kullanıldı.
2.	Öğrenci ile ilgili fotoğraflar kullanıldı mı?	Hayır, sadece öğretmen fotoğrafları kullanıldı.
3.	4. katın anlamlı fotoğrafları kullanıldı mı?	Hayır, anlamlı fotoğraflar kullanılmadı.
4.	Fotoğraflar doğru şekilde kullanıldı mı?	Hayır, yanlış şekilde kullanıldı.
5.	Katların anlamlı mı?	Hayır, anlamlı değil.
6.	TV numarası anlamlı mı?	Hayır, anlamlı değil.

KOŞUL	TÜRKÇE	İngilizce	Yabancı Dil
1. KAT	Öğretmen	Öğrenci	Öğretmen
2. KAT	Öğrenci	Öğretmen	Öğrenci
3. KAT	Öğretmen	Öğrenci	Öğretmen
4. KAT	Öğrenci	Öğretmen	Öğrenci
5. KAT	Öğretmen	Öğrenci	Öğretmen
6. KAT	Öğrenci	Öğretmen	Öğrenci

Resim 2

Resim 3

Resim 4

Öğretmen Adaylarının Yabancı Dil Türkçe Kitaplarını Değerlendirme Ölçütleri

Görsellerden sonraki değerlendirmenin Yönerge ile ilgili olduğu görülmektedir (%38.37). Kayıt tablosu incelendiğinde ise nitel olarak öğrenciler yönergelerin kısa olmasını (Yerleştirelim, Eşleyelim/İşaretleyelim, eşleyelim/İşaretleyelim, anlatalım) ve sayfadaki tüm etkinliklerde benzer yönergelerin kullanılmasını olumsuz eleştirmiştir (Resim 3-5). Örneğin, Resim 4 ile ilgili "14. İşaretleyelim, eşleyelim' yönergesi yerine '14. Okuyalım, anlayalım' gibi ifadeler kullanıldığında daha açıklayıcı olur çünkü 'Eşleyelim' yönergesi için hobilerle ilgili eşlenecek kutucuk yok." şeklinde çarpıcı bir ifade kullanmışlardır. Yönergenin eksik olması ise bazı etkinlikleri için yönergelerin yanlış yerde verilmiş ya da verilmemiş olmasıdır (%33.72) (Resim 4, 5, 6-ışaretlenmiş halkalar). Ayrıca, bazı yönergelerde örnek cümle verilirken bazı cümlelerde örnek cümlenin olmaması öğrenciler tarafından kitaptaki biçimsel düzensizlik olarak değerlendirilmektedir (Resim 6). Bazı yönergeler ise Türkçe öğrenen yabancı öğrenciler için karmaşık olabilmektedir (Resim 8).

Resim 5

10 Yerleştirelim, yazdıralım

çalışmak • hasar • kaza olmak • kaza kolu • kazıklı
patlar • rapor tutmak • serit • sıkıştırmak
tanımlamak • yola çıkış

TRAFİK KAZASI

Gün ü başlık Saat 7'de uyandım. İliki yazımı akıldan sonra bezi gazetelele hatim katvaki yazım ve avdet çitim işe gitmek için arabamı bindim. Duran övünde bir kanyon vardı. Sahibini anamım ama yoktu. Bir saat bekledim. Ön arabamı sanı geldi. Benden bir söz bile olamamış gitti. Ben de bayime döğ-
ru: Çak hatı gittiçodum. Bidei ölüme yazdı bir adam çıktı. Adama _____ için ferman fiene bas-
tim ve o anda arabamı okadan başla bir anda çıştı. Araba-
dışı yazım. Akadiki arabamın sahba yazımı geldi ve bana "Bir sudusunuz haremeleni, çünkü aniden öldünüz" dedi. Ben de ona "Hayı, az sudusunuz çünkü bana okadan çıştınız" dedim. O arabam trafik polisi geldi. Olay yemi inceledi ve bir _____ bu kazada kesinlikle
hazıydı. İline de ben anam. Arabamda da önen-
li bir _____ yoktu. Ayrıca arabam
Kaza yerinde iki saatim geçti. Saat 10.30'da iş yemine gittim. Ak-
şam İtan çıkıktan sonra tarandı arabamı
Aina hatim konusunda başla bir sipariş beni bekliyordu. Çünkü
kazda _____ süresi dinlenişti. Tarandım pazari-
kenden öladım.

1. Kazam geçen övünde kim öyay?
2. Patla kaza yerinde nelei yapıtı?
3. Kazam İpan sonra ne yazdı?
4. Tarandıye kim ödeme yapıtı?

1. İse gitmek için neye bindim?
 arabam kanyon vaksije
2. Adama çıştırmak için neye bastım?
 yemi fiene arabamı
3. Trafik polisi neyi inceledi?
 olay yerini kaza raporumu arabamın
4. Beni kenden sıkıştırdı kim?
 arabamın patlam tarandım
5. Tarandım pazari-
 adam ben sipariş

Eylam	İ	-İ	-İ	-İ	-İ
başla		ı			
ya-					
yika-					
yiç-					
çik-					
gik-					
bin-					
ak-					
bedle-					
fil-					
in-					
gik-					
du-					
de-					
gic-					
dik-					
öde-					

Resim 6

8 Yerleştirelim

bugün • hafta sonu • hazırlanma • yazın • öğleden sonra
mezun olduktan sonra • haftaya • akşam • bir süre sonra
sınavdan sonra • yemekten sonra • toplantıdan sonra
bırozdun • sabaharda • bir iki saat sonra
bir iki güne kadar • ay sonunda • gelecek hafta

Günlük Plan	Haftalık Plan	Yıllık Plan
bugün	hafta sonu	hazırlanma

1. Hazırlanma _____ tatille gideceğiz.
2. _____ öğretmen olacağım.
3. _____ yapraklar sararacak.
4. _____ soda içeceğim.
5. _____ rapor yazacağım.
6. Acelem var _____ çıkacağım.
7. _____ evde dinleneceğim.
8. Beni _____ tekrar ara. Şu anda mesgulüm.

9 Tamamlayalım

1. Türkçe öğrendikten sonra _____
2. Okul bitikten sonra _____
3. Yarı öğleden sonra _____
4. Bu akşam _____
5. İnsanlar 50 yıl sonra _____
6. Bence gelecek yüzyılda _____
7. 30 yıl sonra _____
8. Bir daha asla _____
9. Önümüzdeki hafta sonu _____

3 Tamamlayalım, bulalım
Fotoğrafçıda

Ayşe : Görüyorsunuz.
Fotoğrafçı : Görüyorsunuz Ayşe Hanım, buyurun.
Ayşe : Fotoğraf için vesikalik fotoğraf çekilmek istiyorum.
Fotoğrafçı : Tabii ki, otele oturun?
Ayşe : Evet.
Fotoğrafçı : Resminizi otele ne renk fon yapalım?
Ayşe : _____, mor olsun.
Fotoğrafçı : Benim _____ yapalım.
Ayşe : Tamam, böyle olsun.
Fotoğrafçı : Siz renkleri için _____ yapın, _____ koyun, hazırlan. Ben birazdan geliyorum.
Ayşe : Off! Pazar etmek çok zor, fotoğraf çekilmek bana çok zor geliyor.
Fotoğrafçı : Önce kaşınızı düzeltin, _____ bacak sağa çekelim, şimdi oturun, _____ diz tutun. Sağa ya da sola çekmeyin, _____ dik tutun. Şimdi biraz gülümseyin. Çekiyorum, Geceye oturun.
Ayşe : Tesekkür ederim, ne zaman olabilir?
Fotoğrafçı : Yarın saat sonra hazır.
Ayşe : Tamam, teşekkürler. İyi günler.
Fotoğrafçı : İyi günler.

Akl (A1)	B2	Örnekler
çocuk	çocuk	Bu çocukla oynuyorun.
okul	okul	Okulu gördün mü?
arkadaş	arkadaş	Çocuklar arkadaşını seviyor.
		Ablam arkadaş bulupca arkadaş.
anne	anne	Ayşe'nin çok annesi.
babam	babam	Sapıkamın plakam arkadaş.
imam	imam	Ordu imamı benimsenim.
Türkiye	Türkiye	Türkiye'ye gittiğiniz mi?
ben	ben	Türkiye'ye gitmek istiyorsunuz.
		Herkes ordu bekliyor.
		Kimse ben gitmedi.

4 Yanlışları düzeltelim

1. Su tutak tuttuğu bana uydur meand?
2. Dün yeni bir kuzu/buzu aldım.
3. Ablam makarna salatası/makarna salatasını çok iyi yapar.
4. Dünya filmi/filmi seyettim mi? Sonunda ne oldu?
5. Hangi diller/diller biliyorsunuz?
6. Her akşam yatmadan önce birkaç safa kitap/kitab okuyorum.
7. Sen/Seni çok beğenim. Neredeydin?
8. Mac/Map evde izliyoruz.
9. Kappa saat 23.30'da çöplük/çöplük topluyor.
10. Dün okum kursunda/okuma kursunda arkadaşlar/arkadaşlarım gördüm.
11. Kazan/kazanın annem mi ödül?
12. Hello sonu ne evden çıkardım, film/filmi izledim.
13. Sırdı son konuşmacımız Nehmet/Neimet/Neimet Dö-tükü diriyorsuz.
14. Babam babamın kapısı/babamın kapısını boyuyor.

Resim 7

Resim 8

Dilbilgisi ile ilgili açıklamalarda öğrencilerin genellikle sayfa düzeninde var olan yapıları göz ardı ettikleri ya da ayımsayamadıkları gözlemlenmiştir (%20.93). Öğrenciler değerlendirmelerinde Yeni Hitit 1 kitabının seviyesinden (A1-A2) çok az bahsetmişlerdir (%24.41). Dilbilgisi yapılarının sınıflandırılması ele alındığında alıştırmalar konusundaki değerlendirme oranı dilbilgisi gruplandırmasında en yüksek olarak görünmektedir (%34.88). Kayıt tablosu, öğrencilerin dilbilgisi

32 İle ile yerleştirilim

kalem • gözlük • cep telefonu • tarak • arkadaş • çatal

1. Bu mektubu senin _____ *kalemimle* _____ yazdım.
2. Uçakta _____ konuşmak yasak.
3. Soğakları bu _____ mi tanıyor sun?
4. Dış boyullu filmleri özel bir _____ izliyoruz.
5. Bu yemeği _____ yememek gerek.

Öğretmen Adaylarının Yabancı Dil Türkçe Kitaplarını Değerlendirme Ölçütleri

yapılarıyla ilgili değerlendirme yaparken alıştırmaların biçimsel yönünü (çeşitlilik, çok örneklilik, görelilik, basitten zora vb.) ayımsayamadıklarını sadece nicel olarak incelediklerini göstermektedir.

Beceriler konusuyla ilgili değerlendirme sayfa düzenine göre değişiklik gösterdiği için öğrenciler rastgele seçmiş oldukları sayfadaki becerilerle sınırlı olarak değerlendirme yapmışlardır ancak daha önce *Yabancı Dil Öğretiminde Materyal İnceleme ve Geliştirme* ile *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarım* dersi almalarına rağmen bu alanda öğrenmiş oldukları teorik bilgileri bu çalışmada aktaramadıkları görülmektedir. Örneğin, bir önceki ya da bir sonraki sayfayı inceleme ihtiyacı duymamışlardır. Kayıt tablosu da bu olumsuzluğu paralel olarak desteklemektedir. Bunun nedeni daha önce yabancı dil İngilizce alanında hazırlanmış ders kitaplarıyla ilgili değerlendirmeleri daha çok yapmaları, YDT ders kitaplarının sınırlı sayıda olması, bu tür kitapları değerlendirme konularında İngilizce ders kitaplarındaki yorumlardan etkilenmeleri ve her iki alan arasındaki öğretim yöntemleri farklılık ya da benzerliklerini ayımsayamayarak gözlemleyememeleridir. Aşağıdaki tablo ise öğrencilerin Hitit 1 Kitabının içerik açısından hangi ölçütlerle değerlendirdiklerini göstermektedir.

Tablo 3. A Grubunun içerik değerlendirme ölçütleri

Değerlendirme Ölçütleri	Kontrol Listesi (Ölçütler)	(N. 86)	(%)
İçerik	Yönerge	30	34,88
	Yönerge (eksik/karmaşık/açık değil)	32	37,20
	Yönerge (yok/etkinlikle örtüşmüyor)	06	06,97
	İçerik (konu ve dil öğretimi)	06	06,97
	İstikrar (tema ve dilbilgisi etkinliği)	18	20,93
Dilbilgisi	Dilbilgisi (tablolarının içeriği)	46	53,48
	Alıştırma (temasal çeşitliliği)	05	05,81
	Alıştırma (anamlı yeterliliği, örnekliliği)	07	08,13
	Alıştırma (konu ve dilbilgisi yapısının sunuluşu)	21	24,41
Beceriler	Becerilerin (tek sayfadaki dağılımı)	01	01,16
	Becerilerin (birbiriyle ilintisi, tutarlılık)	01	01,16
	Dinleme (anamlılık, görelilik)	25	29,06
	Okuma (anamlılık, görelilik)	19	22,09
	Konuşma (anamlılık, görelilik)	08	09,30
	Yazma (anamlılık, görelilik)	11	12,79
Kültür	Kültürel öğeler	33	38,37
	Görsel	38	44,18

Tablo 3, öğretmen adaylarının Yeni Hitit 1 ders kitabının analizi ile ilgili içerik değerlendirmelerini göstermektedir. Bu tabloda en çok dikkat çeken nokta dilbilgisi tabloları konusunda öğretmen adaylarının yaptıkları değerlendirmelerdir (%53.48) ancak nitel olarak kayıt tablosu incelendiğinde öğrencilerin "*Etkinlik güzel. Cümleler kısa ve anlaşılır. Direk gramere girilmiş. Alıştırmalar güzel.*" şeklinde kısa ve basit ifadelerde buldukları görülmüştür. Hâlbuki içerik ve öğrenci seviyesi göz önüne alınabilir, alıştırmaların zorluk dereceleri, alıştırmaya çeşitliliği ve örnekliliği (%05.81), alıştırmaya sayılarının (%08.13) etkinlik sayısına göre oranları dile getirilebilir, alıştırmaların çeşitliliği ve

uzunluğu, alıştırmaların konu ve dilbilgisi yapısı (%24.41) incelenebilirdi. Görsel (% 44.18) açıdan ele alınan kayıt tablosunda yer alan ifadelerin ise *“Resimler etkinliği ve anlamayı daha kalıcı yapıyor. Görseller pekiştirici bir etkinlik (Resim 9, 16). Tablolarda farklı renkler dilbilgisi yapılarını anlamayı kolaylaştırıyor. Kırmızı yazılmış olan yanlış cümleler tabloyu okuyamayan ve değerlendiremeyen öğrencileri için dilsel sıkıntılara neden olabilir. Bazı görseller çok karışık ve Türk kültürünü yansıtmıyor (Resim 10). Bazı sayfalarda resim ya da fotoğraf yok, olsa daha iyi olurdu.”* olduğu görülmektedir. Kültürel öğeler (%38.37) konusunda da öğrencilerin görüşleri *“Dünyaca ünlü yemeklerden bahsetmesi etkileyici çünkü öğrenciler farklı ülkelerden geliyor. Dünya ülkelerinin başkentleri verilmiş ama Türkiye’nin başkenti verilmemiş. Aile kültürü ile ilgili soy ağacı batı kültürüne göre sıralanmış halbuki Türk aile soy ağacı daha farklı çizilir.”* şeklinde yer almaktadır. Yönergelerin içeriği ile ilgili yapılan değerlendirmelerde yönergenin olması (%34.88), eksik olması (%37.20) konusunda kayıt tablosunda öğrencilerin *“Yönergeler biraz daha açık olabilirdi. Yönerge verilmiş ama içeriği belli değil. Yeni başlayanlar için yönerge karmaşık.”* şeklinde görüş bildirdikleri görülmektedir. Yönerge yokluğu (%06.97) ile ilgili kayıt tablosundaki veriler *“Tablolar için yönerge verilmemiş. Bazı etkinliklerin yönergeleri yok veya etkinliğin yönergesi sayfa başında diğer etkinliklerin yönergesiyle birlikte verilmiş. Bazı yönergeler etkinlik ile örtüşmüyor; örneğin, etkinlik eşleştirme ancak yönerge ‘Eşleştirelim’ değil ‘Ekleyelim’ şeklinde verilmiş. Yönerge verilmeden eşanlamlı kelimeler sorulmuş. (Resim 4)”* olarak ifade edilmektedir. İçerik ölçeği ele alındığında, öğretmen adaylarının konu yeterliliği açısından iyi değerlendirme yapamadıkları görülmektedir (%06.97). İstikrar (%20.93) konusunda öğretmen adaylarının sadece alıştırmaların birbiriyle ilintili ve istikrarlı olması konusunda bilgi verdikleri görülmektedir. Ancak, kayıt tablosu incelendiğinde metin seçimi, söz varlığı ya da alıştırmaların temaya uygunluğu ve istikrarı konusunda bilgi verilmemiştir. Tabloda görüldüğü gibi öğrencilerin becerilerin dağılımı ve birbiriyle ilintisi konusunda da belirli bir ayırmsamaya varamadıkları ya da teorik ve uygulamalı olarak bir dönem önce yerine getirdikleri ders ile ilgili sorumluluk ve bilgilerini göz ardı ettikleri görülmektedir (%01.16) ve (%01.16). Bununla birlikte, sayfada bulunan beceriler konusunda birbirine yakın değerlendirmeler ortaya çıkmıştır. Dinleme (%29.06), okuma (%22.09), konuşma (%09.30) ve yazma (%12.79) alanlarında öğrenci değerlendirmelerinin *“Konuşma etkinliği aşamalı olsa daha iyi olurdu. Dinleme etkinliği var ancak onunla ilgili bilgi yok, öğrenci ayırt edici bilgiye sahip değil. Sadece okuma metni verilmiş ama onunla ilgili dil kullanılmıyor sadece tablo okunuyor ve işaretleniyor. Yazma etkinlikleri Tamamlayalım/Sürdürelim şeklinde ve eklerin yazılmasıyla gerçekleştiriliyor. Halbuki daha farklı yazma etkinlikleri düzenlenebilirdi. (Resim 7, 10, 11, 13)”* şeklinde olduğu görülmektedir.

Öğretmen Adaylarının Yabancı Dil Türkçe Kitaplarını Değerlendirme Ölçütleri

18 Okuyucu, yazarla tanış

Okuyucu, yazarla tanış
Köyde ve Şehirde Yaşam

Ben Sait Demirel. Bu güzel bir köyde yaşıyorum. Bu köyün adı Çiftlikler. Çiftlikler çok güzel bir yerdir. Köyde çok güzel yerler var. Köyün ortasında büyük bir çay bahçesi var. Köyün etrafında dağlar var. Köyün ortasında büyük bir çay bahçesi var. Köyün etrafında dağlar var.

Ben Sait Demirel. Bu güzel bir köyde yaşıyorum. Bu köyün adı Çiftlikler. Çiftlikler çok güzel bir yerdir. Köyde çok güzel yerler var. Köyün ortasında büyük bir çay bahçesi var. Köyün etrafında dağlar var. Köyün ortasında büyük bir çay bahçesi var. Köyün etrafında dağlar var.

1. Sait Demirel'in yaşadığı köyün adı nedir?
2. Sait Demirel'in yaşadığı köyün adı nedir?
3. Sait Demirel'in yaşadığı köyün adı nedir?
4. Sait Demirel'in yaşadığı köyün adı nedir?
5. Sait Demirel'in yaşadığı köyün adı nedir?

9 Farklı Dünyalar

1. Çok Kültürlü Bir Dünya

1. Çok Kültürlü Bir Dünya

OKUYUCU
Kültürler farklıdır. Örneğin, Amerika'da insanlar çok büyük evlerde yaşarlar. Türkiye'de insanlar küçük evlerde yaşarlar. Amerika'da insanlar çok büyük evlerde yaşarlar. Türkiye'de insanlar küçük evlerde yaşarlar.

YAZAR
Kültürler farklıdır. Örneğin, Amerika'da insanlar çok büyük evlerde yaşarlar. Türkiye'de insanlar küçük evlerde yaşarlar. Amerika'da insanlar çok büyük evlerde yaşarlar. Türkiye'de insanlar küçük evlerde yaşarlar.

2. İleriye Giden Dünya

OKUYUCU
İleriye giden dünya çok farklıdır. Örneğin, insanlar çok büyük evlerde yaşarlar. Türkiye'de insanlar küçük evlerde yaşarlar. İleriye giden dünya çok farklıdır. Örneğin, insanlar çok büyük evlerde yaşarlar. Türkiye'de insanlar küçük evlerde yaşarlar.

YAZAR
İleriye giden dünya çok farklıdır. Örneğin, insanlar çok büyük evlerde yaşarlar. Türkiye'de insanlar küçük evlerde yaşarlar. İleriye giden dünya çok farklıdır. Örneğin, insanlar çok büyük evlerde yaşarlar. Türkiye'de insanlar küçük evlerde yaşarlar.

Resim 9

Resim 10

15 Tamamlayalım

1. Sınıf temizdir. Evet, Hayır.
2. O doktor. Evet, Hayır.
3. Şişme banyo. Evet, Hayır.
4. O gözlük. Evet, Hayır.
5. Bugün hava sıcak. Evet, Hayır.
6. İstanbul büyük. Evet, Hayır.
7. Deniz soğuk. Evet, Hayır.
8. Yemek lezzetli. Evet, Hayır.
9. Parti eğlenceli. Evet, Hayır.
10. Kanser kötüdür. Evet, Hayır.
11. Bugün pazar. Evet, Hayır.
12. Burası ev. Evet, Hayır.
13. Paris bir şehir. Evet, Hayır.
14. Murat doktor. Evet, Hayır.
15. Erat öğretmen, doktor. Evet, Hayır.
16. Kütüphane burası. Evet, Hayır.
17. O bir sözlük. Evet, Hayır.
18. Öğretmen o. Evet, Hayır.
19. Çocuk hasta. Evet, Hayır.
20. Müdür Mine Hanım. Evet, Hayır.

Resim 11

20 Okuyucu, yazarla tanış

Hangi Odadır?

20 Okuyucu, yazarla tanış

OKUYUCU
Okuyucu, yazarla tanış. Hangi odadır? Evet, Hayır.

YAZAR
Yazar, okuyucuyla tanış. Hangi odadır? Evet, Hayır.

Resim 12

Resim 13

Resim 14

Resim 15

Resim 16

Sonuç olarak, A Grubu öğrencilerinin tek sayfalık sunumları sırasında araştırmacı tarafından elde edilen ve kayıt altına alınan bu veriler, öğretmen adaylarının her ne kadar bir dönem boyunca *Yabancı Dil Öğretiminde Materyal İnceleme ve Geliştirme* teorik dersini alsalar ve İngilizce kitaplarını değerlendirme ölçütleri kullanarak değerlendirseler de değerlendirme ölçütleri (Cunningstworth, 1995) konusunda yeterli olgunluğa ulaşamadıklarını, temanın etkinliklerle bağlantısı ve ilginçliği; görsellerin temaya uygunluğu; kullanılan dilin özelliği ve seviyeye uygunluğu; alıştırmaların çeşitliliği ve öğrenci seviyesine uygunluğu (kolaydan zora sıralanması); dört becerinin dersin amacına ve izlencesine uygunluğu; dört becerinin birbiriyle ilintili olması; kullanılan metotların çeşitliliği; bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulmasında yetersiz olduklarını göstermektedir. Zira teorik dersleri (Bkz. Tablo 1) alan öğrencilerin temanın etkinliklerle bağlantısı ve ilginçliği (anlamlılık ve algıda değişmezlik), görsellerin temaya uygunluğu (görelilik), kullanılan dilin özelliği ve seviyeye uygunluğu, alıştırmaların çeşitliliği (çok örneklilik) ve öğrenci seviyesine uygunluğu (basitten zora sıralanması), dört becerinin dersin amacına ve izlencesine uygunluğu (hedef-davranış), dört becerinin birbiriyle ilintisi (anlamlılık ve tutarlılık), kullanılan metotların çeşitliliği (uygunluk, birleştiricilik, görelilik ve tamamlama), bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulması (hedef-davranış) gibi çıkarımlar yapmaları beklenmektedir.

Öğretmen Adaylarının Yabancı Dil Türkçe Kitaplarını Değerlendirme Ölçütleri

Son sınıf öğrencilerinin sadece tek sayfalık değerlendirme değil aynı zamanda bütünsel açıdan kitap değerlendirmedeki beceri ve bilgilerini ölçmek amacıyla B Grubu öğrencilerin sınıf ortamında yapmış oldukları ünite sunuları araştırmacı tarafından kayıt altına alınmış ve değerlendirilmiştir. Aşağıdaki tablo B Grubu öğrencilerin (N. 72) Hitit 1 Kitabından rastgele seçmiş oldukları üniteleri değerlendirirken hangi ölçütleri kullandıklarını göstermektedir.

Tablo 4. B Grubunun biçimsel değerlendirme ölçütleri

Değerlendirme Ölçütleri	Kontrol Listesi (Ölçütler)	(N.72)	(%)
Biçim	Yönerge (var)	28	38,88
	Yönerge (eksik/yetersiz/kısa)	24	33,33
	Yönerge (yok)	05	06,94
	Görsel	59	81,94
Dilbilgisi	Dilbilgisi (biçim, sunuluş)	22	30,55
	Seviye	17	23,61
	Alıştırma (biçimleri / sayıları)	25	34,72
Beceriler	Dinleme (biçim)	21	29,16
	Okuma (biçim)	23	31,94
	Konuşma (biçim)	13	18,05
	Yazma (biçim)	12	16,66

Tablo 4 incelendiğinde, B Grubu öğretmen adaylarının Yeni Hitit 1 ders kitabından rastgele seçmiş oldukları ünite ile ilgili biçimsel değerlendirme verileri görülmektedir. Bu verilere göre, A Grubunun tek sayfalık değerlendirmelerine benzer şekilde sınırlı olmasa da bütünsel olarak ünite bölümlerini daha önceden yabancı dil İngilizce kitaplarının değerlendirmelerinde kullandıkları değerlendirme ölçütlerini nispi olarak kullanabildiklerini ancak yine de yönerge ve görsellere odaklanarak değerlendirme yaptıkları anlaşılmaktadır. Bir başka deyişle, yabancı dil kitapları ile ilgili pek çok açıdan değerlendirme yapabilecek ölçütlere (Temanın sunuluşu, temanın uzunluğu, görseller, alıştırmaların sayısı, dil yapılarının görsel ve nicel sunumu, dört becerinin sayfa ya da ünite içindeki dağılımı, ünitelerde mevcut olan metotlar vb.) hakim olmalarına rağmen, B Grubunun da en çok görseller üzerine (%81.94) yorum yaptıkları görülmektedir. Araştırmacının kayıt altına aldığı bilgilere göre öğretmen adayları görsellerle ilgili düşüncelerini “Resimler oldukça etkili ancak ‘evde’, ‘otelde’ vb resimler daha gerçekçi olabilirdi” ya da “Dört kelime eşleşecek ancak 7 resim var ve onların eşleşmeleri zor olabilir” gibi daha detaylı bilgiler verebildikleri görüşmüştür. Örneğin, “Görseller pekiştirici bir etkinlik ancak bu sayfadaki resimler metinler açısından çok büyük ve metnin etrafına eşit dağıtılmamış. Karmaşıklık var. Bu seviyede olan öğrencilere daha çok hobi içeren görseller eklenebilir ve metin içeriği artırılabilirdi (Resim 4)”. “Görseller çok yoğun olması öğrencileri yorabilir (Resim 10)” ifadeleri kullanılmıştır. Tablolar konusunda ise “Zaman ifadelerinin veya anlatımlarının örneklerle verilmesi ve bireysel farklılıkların göz önüne alınması yararlı (Resim 2)” şeklinde görüş bildirilmektedir. Biçimsel açıdan ele alındığında en çok dikkat çeken diğer konu ise yine yönergelerin kullanımı (%38.88) ya da eksik ve yetersiz olmasıdır (%33.37). A Grubundan farklı olarak B Grubu öğrencilerinin yönergelerle

ilgili olarak *“Kitap boyunca yönergeler kısmen istikrarsız kullanılmış. Yönergeler çok yetersiz.”* şeklinde yorum yaptıkları görülmektedir. Ayrıca, *“Yönergelerde kelime verilmiş ama aşağıda nasıl yazılacağı belli değil çünkü bazı yönergeler örnekle kolaylaştırılırken bazı yönergelerde örnek verilmemiş ve anlamayı zorlaştırmış.”* gibi yorumlar yapılmıştır (%06.94). Temanın etkinliklerle bağlantısı ve ilginçliği konusunda değişik görüşler yer almaktadır. Örneğin, düğün, yemek kültürü ya da güncel konulardan örnek verilmesi olumlu karşılanmıştır. Ancak, *“Kız öğrencilerin de dikkatini çekecek daha çok metinlere yer verilebilirdi.”* özellikle vurgulanmıştır. Görsellerin bazı ünitelerde oldukça iyi seçilirken (örneğin, özgeçmiş formu), bazı ünitelerde (Ünite 7) gerçekçi olmadığı dile getirilmiştir (örneğin, ev ve otel ile ilgili görseller s.89). Kullanılan dilin özelliği ve seviyeye uygunluğu konusunda *“Dil bazen birden zorlaşıyor ve hiçbir açıklama verilmeden kullanılıyor.”* ya da *“Kelime seçimine dikkat edilmiyor.”* ifadeleri kullanılmıştır. Dilbilgisi ile ilgili açıklamalarda B Grubu öğrencilerinin de Yeni Hitit 1 kitabının seviyesi (A1-A2) ile ilgili görüş bildirmedikleri görülmektedir. Alıştırmaların çeşitliliği ve öğrenci seviyesine uygunluğu açısından olumlu görüş belirtilirken zaman zaman *“Alıştırma sayıları çok fazla ve bu durumu sıkıcı yapıyor* (Resim 5, 11).” ya da *“Alıştırmalardan sonra hiç ilgisi olmayan bir sayfa gelmiş. (s.68, 89)”* *“Alıştırmalar sadece eklerin yazılmasıyla veriliyor bunun için öğrencinin düşünmesine gerek yok”* gibi ifadeler kullanmışlardır. Beceriler konusuyla ilgili değerlendirme yapılırken B Grubu öğrencilerin A Grubuna göre daha detaylı bilgi verdikleri gözlenmiştir. Örneğin, dinleme becerileriyle ilgili metinleri sayı olarak az buldukları dile getirilmektedir. Ayrıca, dört becerinin dersin amacı ve hedefine göre dengeli dağıtıldığı ifade edilmektedir (Dinleme %29,16, Okuma %31,94 Konuşma %18,05 ve Yazma %16,16). Dinleme becerileri konusunda *“Dinleme etkinliklerindeki alıştırmalar gayet uygun.”*, *“Dinleme fazla düşünmeden sadece ek eklenecek kısımların tamamlanması yararsız.”*, *“Dinleme yapmadan önce ön etkinlik yapılması konuyu anlamak bakımından daha yararlı olurdu.”* ya da *“Dinlemeden sonra hiç konuşma etkinliği yok.”* gibi ifadeler kullanmışlardır. Okuma becerilerine ön etkinlik olmadan başlanmasının öğrencilerin dünya görüşlerini aktarmada bir olumsuzluk olacağı görüşü yer almaktadır (Resim 4). *“Hobiler her öğrencinin konuşabileceği bir temadır. Ancak 15. etkinlikteki kısmen 14. etkinlikte kutu içerisinde ya da açık uçlu olarak verilmesi daha iyi olabilirdi.”* görüşü dikkat çekicidir. Konuşma becerileri konusunda karşılıklı konuşma diyaloglarının uzunluğu ve cümle içerisinde boş bırakılan yerlerin sıklığı da olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Yazma becerileri konusunda gerek A Grubu gerse B Grubu kompozisyon etkinliklerinin olmamasını eleştirmiştir. A Grubu eklerin eklenmesi, boşlukların doldurulması ve işaretlemeleri bir yazma etkinliği olarak benimsememiştir. B Grubu ise daha detaylı inceleme yapmıştır ve açık uçlu soruların cevaplanmasının ve verilen sözcüklerin istenilmesinin yaratıcı yazmayı olumlu etkileyeceği görüşünü belirtmişlerdir. Dolayısıyla, B Grubu öğretmen adayları Yabancı Dil Öğretiminde Materyal İnceleme ve Geliştirme ile Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarım dersi almış oldukları için temanın görsellerle sunulduğu, kullanılan dilin seviyeye uygunluğu, alıştırmaların çeşitliliği (çok örneklilik), dört becerinin uygulanması

Öğretmen Adaylarının Yabancı Dil Türkçe Kitaplarını Değerlendirme Ölçütleri

ve birbirini takip etmesi gibi bilgilere sahip olduklarını analizlerinde yansıtmışlardır. Aşağıdaki tablo ise öğrencilerin Hitit 1 Kitabının içerik açısından hangi ölçütlerle değerlendirdiklerini göstermektedir.

Tablo 5. B Grubunun içerik değerlendirme ölçütleri

Değerlendirme Ölçütleri	Kontrol Listesi (Ölçütler)	(N.72)	(%)
İçerik	Yönerge	25	34,72
	Yönerge (eksik/karmaşık)	26	36,11
	Yönerge (yok/etkinlikle örtüşme)	10	13,88
	Yönerge (Örneksiz boşluk doldurma)	04	05,55
	Yönerge (anlaşılır)	12	16,66
	İçerik (konu ve dil öğretimi)	08	11,11
	İstikrar (tema ve dilbilgisi etkinliği)	17	23,61
Dilbilgisi	Dilbilgisi (tablolarının içeriği)	61	84,72
	Alıştırma (temasal çeşitliliği)	17	23,61
	Alıştırma (anlamli yeterliliği)	10	13,88
	Alıştırma (konu ve dilbilgisinin sunuluşu)	13	18,05
Beceriler	Becerilerin (tüm ünitedeki dağılım)	09	12,50
	Becerilerin (birbiriyle ilintisi ve tutarlılığı)	08	11,11
	Dinleme	15	20,83
	Okuma	20	27,77
	Konuşma	11	15,27
	Yazma	13	18,05
Kültür	Kültürel öğeler	32	44,44
	Görsel	42	58,33

Tablo 5 incelendiğinde en çok dikkat çeken ölçütün dilbilgisi içeriği olduğu (%84.72) "*Tablolar öğrencilerin anlaması için önce karmaşık gibi görünse de öğrenciler ilerleyen dönemlerde bilgilere kolayca ulaşabilirler.*", "*Dilbilgisi tabloları öğrencinin seviyesine göre oldukça iyi.*", "*Bazı tablolarda karşılaştırma yapılarak verilebilirdi, örneğin, sadece gelecek zaman vermek yerine bir önceki zaman ile ilgili de bilgiler tabloya eklenebilirdi.*" gibi görüş bildirdikleri görülmektedir. Dilbilgisi ile ilgili değerlendirmelerden sonra en çok dikkat çeken ölçüt ise görseller (%58.33) ve kültürel öğelerdir (%44.44). "*Görseller konusunda kitap oldukça iyi hazırlanmış. 'Ah Tamara' öğrencilerin aktif olarak derse katılmasına katkıda bulunur. Türk efsanesinden ve destanlardan bahsedilmiş. Ancak destan ile ilgili anlaşılamayan bir kutucuk verilmiş.*" "*Öğrencilere kendi ülkeleriyle ilgili destanlar sorulabilirdi. (s.100)*" gibi ifadeler öğrencilerin üniteleri incelerken daha detaylı bilgilere odaklanabildiklerini göstermektedir. Kültürel konularda ise öğrenciler Kapadokya'nın tanıtımını oldukça yeterli bulmaktadırlar. "*Türklerin nasıl alışveriş yaptığı ve kredi kartlarının bakkallarda dahi kullanılabilirdiklerine dair bilgiler yabancı öğrenciler için yararlı. (s.62)*", "*Evsiz/bekar gibi sözcükler çoklu seçeneklerden kültürdeki yeri konusunda bilgi veriyor. (s.59)*". Yönergeler ile ilgili yapılan değerlendirmelerde yönergenin olması (%13.88), eksik olması (%36.11) konusunda da öğrenciler A grubuna göre daha detaylı bilgi sunmaktadırlar. "*Yönergelerin kısa olması güzel ama özellikle ilerleyen ünitelerde belirli bilgiye ulaşan öğrenciler için çok yetersiz kalıyor. Örneğin, "Eşleyelim." ifadesi yerine "Aşağıdaki boşlukları verilen kelimelerle eşleştiriniz."* kullanılabilirdi şeklinde yorum yaptıkları gözlenmiştir. "*Yönerge verilmediği için bazı etkinliklerin nasıl yapılacağını ben bile anlamadım.*", "*Bazı*

yönergeler ile aşağıda verilen etkinlikler örtüşmüyor ya da bireysel bir grup olarak mı yapılacağı belirtilmediğinden verimli kullanılmıyor.” olarak ifade edilmektedir.

Kayıt tablosundaki veriler de incelendiğinde öğrencilerin üniteleri incelerken diğer ünitelere de göz attıkları ve kitabın ilerleyen bölümlerinde yönergelerin yapı olarak daha da uzun olmasını istedikleri görülmektedir. İçerik analizi açısından öğretmen adaylarının konu yeterliliği konusunda yetersiz kaldıkları görülmektedir (%11.11). İstikrar konusunda B Grubu öğretmen adaylarının A Grubunun aksine sadece alıştırmaların birbiriyle ilintili ve istikrarlı olması konusunda bilgi vermediklerini aynı zamanda temasal etkinlikler konusunda da görüş bildirdiklerini göstermektedir(%23.61). Dilbilgisi tabloları (%84.72) öğretmen adaylarının en fazla değerlendirme yaptıkları ortak noktalarıdır ve nitel olarak öğrencilerin *“Dilbilgisi tablolarında sadece bir konunun verilmesi yetersiz olabilir. Örneğin, Türkçe öğrenen öğrencileri birden fazla zamanı öğrendiklerinde bunları karşılaştırmalı olarak birlikte görmek isteyebilirler.”* ifadelerinde buldukları görülmüştür. İçerik ve öğrenci seviyesi göz önüne alındığında alıştırmaların çeşitliliği (%23.61), alıştırmaya yeterliliği (%13.88) konu ve dilbilgisinin sunuluşu (%18.05) konusunda A Grubuna göre daha fazla bilgi verildiği görülmektedir. Tabloda görüldüğü gibi öğrencilerin becerilerin dağılımı (%12.50) ve birbiriyle ilintisi(%11.11) konusunda da belirli bir ayırısamaya vararak teorik ve uygulamalı olarak sorumluluk ve bilgilerini sundukları görülmektedir. B Grubu, dil öğretimi konusunda önemli olan dört beceri konusunda da birbirine yakın değerlendirmeler yapmıştır. Dinleme (%20.83), okuma (%27.77), konuşma (%15.27) ve yazma (%18.05) alanlarında öğrenci değerlendirmelerinin *“Konuşma etkinliği üniteye daha çok yer alabilirdi. Böylece öğrencilerin yaratıcı yönleri ortaya çıkarılabilirdi. Dinleme etkinliği çok basit şekilde sunulmuş ve öğrencinin bilişsel strateji kullanması bir anlamda engellenmiş. Okuma etkinliklerine başlamadan önce, okuma esnasında ve okumadan önce yapılan etkinlikler daha zengin hale getirilebilirdi. Üniteye özgün yazma etkinlikleri çok az kullanılmış. Üniteye geçen kelimeler listelenerek öğrencilerin uzun ve özgün metin yazmaları istenebilirdi.”* şeklinde ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Kültürel öğeler (%44.44) konusunda da öğrencilerin görüşleri *“Dünyaca ünlü efsanelerden ve değişik kültürlerden bahsedilmesi çok kültürlü sınıf ortamlarında öğrencilerin kendilerini iyi hissetmelerine yardımcı olabilir. Ancak, Türkiye ile ilgili fazla bilgi verilmemiş. Halbuki, yerel kültürle ilgili daha çok bilgi verilmesi öğrencinin ilgisini çekecektir. (Ünite 9) Allah Allah verilmiş. (s. 85)”* şeklinde yer almaktadır. Görsel (% 44.84) açıdan kullanılan ifadelerin *“Değişik fotoğrafların kullanılması öğrencilerin değişik kelimeleri kullanmalarını teşvik ederek iletişimi daha etkili yapar.”* olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, öğrencilerin Yabancı Dil Öğretiminde Materyal İnceleme ve Geliştirme ile Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarım dersi almalarına rağmen incelenen kontrol listesi ve kayıt tablosu verileri B Grubu öğretmen adaylarının ders kitaplarını değerlendirme ölçütleri

Öğretmen Adaylarının Yabancı Dil Türkçe Kitaplarını Değerlendirme Ölçütleri

(Cunningstworth, 1995) konusunda A Grubuna göre değerlendirmelerini daha detaylı yaptıkları göstermektedir.

Sonuç ve Tartışma

Öğretmen eğitiminde ya da hizmet öncesi dönemde materyal geliştirme ile ilgili belirli sayıda derslerin bulunması, öğretmen adaylarının ders araç ve gereçlerini kullanırken kendi yaratıcılıklarını ve değerlendirme ölçütlerini keşfetmeleri bakımından önemlidir. Bu dersin sonunda öğretmen adaylarının kitabı biçimsel ve içerik açısından sadece bilgi düzeyinde değil uygulama ve hatta kullanabilme, kitapta var olan ürünlerin niteliklerini değerlendirebilme becerilerini kazanmış olmaları beklenmektedir. Bu çalışmada elde edilen nicel ve nitel bulgulardan yola çıkarak, TYD alanında ders araç ve gereçlerini değerlendirme ve öğrenci ihtiyaçlarına göre etkinlikleri istisnâî ya da bütünsel olarak kullanmada;

- B Grubundaki öğrencilerin etkinlikleri değerlendirme konusunda A Grubundaki öğrencilerin başarısına göre daha olumlu algıladıkları; yani temanın etkinliklerle bağlantısı ve ilginçliği (anlamlılık, algıda değişmezlik ve derinlik), görsellerin temaya uygunluğu (öğrenciye uygunluk ve görelilik), kullanılan dilin özelliği ve seviyeye uygunluğu, alıştırma ve çeşitliliği (çok örneklilik) ve öğrenci seviyesine uygunluğu (basitten zora sıralanması), dört becerinin dersin amacına ve izlencesine uygunluğu (hedef-davranış), dört becerinin birbiriyle ilintisi (anlamlılık ve tutarlılık), kullanılan metotların çeşitliliği (uygunluk, birleştiricilik, görelilik ve tamamlama), bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulması (hedef-davranış) gibi bilgilere geliştirilmesinde olumlu bir fark yarattığı,
- B Grubundaki öğrencilerin değerlendirme ölçütlerini bütünsel olarak görmelerinden dolayı bu alanda almış oldukları teorik bilgiyi A Grubuna göre daha iyi transfer edebildikleri söylenebilir.

Ancak hali hazırda var olan derslerin sayı ve ders saatinin de az olduğu (haftada 3 saat) göz önüne alınırsa öğretmen adaylarının hizmete başladıkları zaman zorlukla karşılaşmaları doğal bir durumdur. Bu nedenle, ders kitaplarıyla ilgili derslerin 2 saat teorik ve 2 saat uygulama ile desteklenmesi gerekmektedir. Özellikle son zamanlarda oldukça önem kazanan YDT öğretimi alanında en çok karşılaşılan problemlerden birisinin ders araç ve gereçlerinin yetersizliği olması kadar bu araç ve gereçleri kullanacak öğretmenlerin donanımlı olması da önemlidir. Unutulmaması gereken en önemli etken öğretmenlerin gelecek nesli nitelikli yetiştirebilmeleri için kendilerinin de sadece dersin uygulaması yönünde değil kullandıkları ders araç ve gereçleri öğrenci seviyesine, algılama düzeyine, sosyokültürel durumuna ve coğrafi gerçeklere göre uyarlayabilecek, gerektiğinde ekleyip çıkarabilecek ve konu bütünlüğünü bozmadan, söz varlığını öğrenci seviyesinin dışına taşırmadan gerekli değişiklikleri yapabilecek nitelikte olmaları gerekmektedir.

Kaynakça

- Cunningsworth, A. (1995). *Choosing Your Coursebook*. Oxford: Macmillan Heinemann.
- Duman, G. B. (2013). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Materyal Geliştirme ve Materyallerin Etkin Kullanımı. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(2), 1-8.
- Gündüz, Ş. ve Odabaşı, F. (2004). Bilgi Çağında Öğretmen Adaylarının Eğitiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme Dersinin Önemi. *The Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 3,1, 7, ss. 43-48.
- Henriques, S. (2009). *An Evaluation of English as a Foreign Language Testbooks for Secondary Schools in Angola*. Univ. of Kansas USA. UMI Number: 3372353. Unpublished Doctoral Dissertation.
- Hus, V. (2013). How Teachers Evaluate The Environmental Studies Subject Testbook Sets. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 38, 167, 289-299.
- Johnson, K., Kim, M. ve Diğerleri (2008). A Step Forward: Investigating Expertise in Materials Evaluation. *ELT Journal*, 62,2, pp.157-163. Doi:10.1093/eltcl021.
- Özdemir, C. (2013). Yabancılar Türkçe Öğretiminde Ders Malzemelerinin Önemi ve İşlevsel Ders Malzemelerinin Nitelikleri. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 81 Winter 2013*. Ss. 2049-2056.
- Pehlivan, F. (2007). *Yabancı Dil Türkçe Öğretiminde Kültürlerarası Etkileşim Odaklı Yaklaşım Uyarınca Metin Çalışmaları*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Rubin, J. (1975). What the 'Good Language Learner' Can Teach Us. *Tesol Quarterly*, 9, 41-51.
- Soozandehfar, S.M.A. ve Sahragard, R. (2011). A Textbook Evaluation of Speech Acts and Language Functions in Top-Notch Series. *Theory and Practice in Language Studies*, 1, 12, pp. 1831-1838. Doi:10.4304/tpls.1.12.1831-1838.
- Ülker, N. (2007). *Hitit Ders Kitapları Örneğinde Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarımı Sürecine Çözümleyici ve Değerlendirici Bir Bakış*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Valerio, E.M. (2003). *An Analysis of Two Levels of High School Spanish Textbooks for Christian Schools*. University of Purdue. USA. Unpublished Doctoral Dissertation.
- Xu, I.H. (2004) *Investigating Criteria for Assessing ESL Textbooks*. Univ. of Alberta: Canada. Unpublished Doctoral Dissertation.
- Yalın, H. İ. (2010). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara : Pegem Yayınları.
- Yelken, T.Y. (2009). Öğretmen Adaylarının Portfolyoları Üzerinde Grup Olarak Yaratıcılık Temelli Materyal Geliştirmenin Etkileri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 34, 153, 83-98.